

NÄYTTELYARVOSTELU

Juho Wilska

Risaisen valokuvaajan retrospektiivi

Näyttelyarvostelu
Daido Moriyama: Retrospektiivi
 8.3.–2.6.2024
 Suomen valokuvataiteen museo K1

Daido Moriyama, näyttelyarvostelu, valokuva, Japani, katuvalokuvaus

Juho Wilska, VTM, FM, väitöskirjatutkija Turun yliopistossa.

Japanilaisen Daido Moriyaman (s. 1938 Osakassa) retrospektiivi aukesi helmikuussa Suomen Valokuvataiteen museossa. Moriyamaa pidetään katuvalokuvausta uudistaneena kuvaajana ja hänen tyyliään summataan näyttelyteksteissä japaniksi sanoilla *are, bure, boke*. Tämä kääntyy viittaukseksi kuvan ominaisuuksiin: rakeisuutteen, sumeuteen ja terävyysalueen ulkopuolella olevaan.

Moriyama on merkittävimpiä japanilaisia valokuvaajia. 2000-luvulla hän on saanut tunnustusta kotimaansa lisäksi myös länsimaissa. Näyttelyn on kuratoinut Brasiliassa työskentelevä Thyago Nogueira, ja se käsittelee taiteilijan uraa 1960-luvun lopulta alkaen. Kuten retrospektiivin luonteeseen kuuluu, näyttely esittelee tyylin kehitystä ja uran eri vaiheita.

Katuvalokuvaus on 2020-luvulla ajankohtainen aihe. Se on myös yhteiskunnallisesti merkittävä, ovathan sosiaalisen median alustat tehneet lähes meistä kaikista katuvalokuvaajia. Samanaikaisesti täysin digitaalisessa ympäristössä kasvaneet ikäluokat ovat löytäneet suosiotaan kasvattaneen filmille valokuvaamisen. Japanilainen terävyysalueen ulkopuoliseen viittaava boke/bokeh-käsite on varsin tuttu tämän polven valokuvaajille. Moriyaman pitkän uran valokuvat antavat katsojalle mahdollisuuden tarkastella valokuvan konventioiden murtamista ja kulttuurien kohtaamista mutta myös pohtia valokuvan itsensä merkitystä.

Moriyaman kuvat on aikanaan julkaistu lehdissä ja kirjoissa. Näyttelyssä esitetäänkin esimerkiksi *Farewell Photography* (1972) -kuvakirja kokonaisuudessaan. Näyttelyssä on valittu tuoda valokuvaajan tuotannon laajuutta esille näyttelyn laajuudella. Retrospektiivin rakenteella ei ole haluttu lähteä radikaalisti keskustelemaan.

Näyttelyssä on hahmotettu kokonaisuuksia taiteilijan pitkän uran varrelta. Kuten olettaa saattaa, matka kulkee mustavalkoisesta väriin. Katsojalle jää tehtäväksi hahmottaa muuttuvaa yhteiskuntaa ja maailmaa valokuvaajan ympärillä. Suomalaisen nyky-yleisön kulttuurillinen etäisyys toisen maailmansodan jälkeiseen Japaniin tekee tästä haastavaa ja myös kiintoisaa.

Kuva 1. Daido Moriyama: *Stray Dog*, Misawa, 1971. Kuva on julkaistu kirjassa *A Hunter* (1972). Kuva: Daido Moriyama Photo Foundation.

Valokuvien sisällöllisten ominaisuuksien lisäksi näyttelyssä tuodaan esille taiteilijan käyttämät vedostustekniikat. Valokopiokone on sekin oman aikansa kuva. Tuotannon kannalta keskeiseksi nostetun kulkukoiraan esittävän kuvan (*Stray Dog*, 1971) osalta seinälle on nostettu vedostukseen käytetty silkkipainoseula. Tämä tuo konkreettisesti esille ajatuksen valokuvasta nimenomaan monistettavana formaattina. Valokuva Moriyamaa mukaillen hyvästellään sekä hylkäämällä tavoitteet esimerkiksi valotuksesta, kohteen asettelusta ja tarkkuudesta että tarkkuuteen pyrkivät vedostustekniikat.

Moriyaman valokuvan olemusta suorastaan repineen uran esittelevässä näyttelyssä on sopivaa tuoda esille, kuinka lopputuloksen taustalla on myös kuvaamiseen käytetty kalusto. Näyttelytekstit mainitsevat ainakin Kodakin Tri-X filmin ja 72 kuvaa filmirullalle mahdollistaneen puoliruutukameran, jolla 1970-luvun New York -kuvat on kuvattu. Suuresta määrästä ruutuja syntyy hetkessä kiinni oleva ennustamattomuus, joka näkyy erityisesti kuvapareissa: kuvaustilanteessahan ei voi käytännössä hahmottaa, mitkä kuvat sattuvat negatiiveilla rinnakkain. Näyttelyyn kiertosuunnasta riippuen loppuun tai alkuun sijoittuva projektio tekee kuville ja niiden yksityiskohdille oikeutta. Kuvien rosoisuus todella näkyy.

Kyseessä on taitelijan ensimmäinen retrospektiivi ja näyttely Suomessa. Moriyaman retrospektiivi on aiemmin ollut nähtävillä ainakin Iso-Britanniassa ja Saksassa. Valokuvan ominaisuuksien kanssa keskustelevalle näyttelylle on selvästi tarvetta Euroopassa juuri nyt, kun sen risainen estetiikka on ajankohtaista. Näyttelyyn voi myös nähdä kiinnostavana vastinparina Valokuvataiteen museon aiemmalle Pentti Sammallahten näyttelylle (13.10.2023–25.2.2024): Kun Sammallahten koirakuvat edustivat meille suomalaisille tuttua ja sillä leikittelevää estetiikkaa, on

Moriyaman ilmaisutapa eräänlainen vastalause länsimaiselle fotojournalismille ja valokuvaukselle. Näyttelyn kuraattori Nogueira on kertonut halunneensa tutkia valokuvaajaa, joka tulisi erilaisesta taustasta.¹ Siinä hän myös onnistuu ainakin suomalaisen valokuvauksen osalta.

Näyttelytila K1 on intensiivinen ja ajoittain ruuhkainen. Tästä seuraava liikkeen ja kiireen tunnelma tavallaan sopii Daido Moriyaman kuvien ympärille. Näyttely ei päästä länsimaista katsojaa helpolla, kuvista huomaa yrittävänsä löytää selkeyttä ja sanomaa, jota niissä ei ilmeisesti ole tarkoitettu olevan. Näyttelyn suurikokoisimpiin kuuluvassa vedossarjassa valokuvaaja päästää sentään katsojan helpolla asettamalla kuvan kohteeksi negatiiviksi kehitetyn filmirullan. Suurelta vedokselta voi tihrustaa pieniä epäselviä ruutuja, jotka ovat vielä kiinni toisissaan. Negatiivia ei ole vielä leikattu.

---

¹ Diane Smyth, “Behind the scenes of Moriyama’s London takeover!, *British Journal of Photography*, 17.10.2023, <https://www.1854.photography/2023/10/daido-moriyama-london-retrospective-curator-interview/>.